

NÁMĚTY PRO STŘEDNÍ ŠKOLY A DOSPĚLÉ

Jak vytvořit opravdu společnou vizi i ve velké skupině

Sdílíme s vámi jeden z postupů, kterým můžete dát možnost během relativně krátkého času většímu množství účastníků zúčastnit se debaty o klíčových otázkách, ale i společně hledat smysluplná řešení a vytvořit sdílené návrhy – tak, aby všichni měli možnost podílet se a byli zapojeni do procesu.

Postup lze využít při práci se třídou i s větším a různorodějším kolektivem. My jsme ho využili v rámci Světového kongresu environmentální výchovy při kongresu mladých. Zapojeno bylo 120 účastníků ve věku 14–26 let, aby vytvořili společnou vizi toho, jak propojovat participaci a vzdělávání v době klimatické krize.

Celý proces byl založený na metodě World Café, během které probíhají debaty v menších skupinách u kulatých stolů. Tu jsme upravili a adaptovali na naše potřeby a podmínky. Po kongresu jsme metodiku procesu ještě dopracovali na základě připomínek účastníků i lektorů. Sdílíme s vámi tedy verzi doplněnou o nové náměty.

World Café můžete využít téměř kdykoliv, např. při mapování problémů a potřeb obce/školy a jejich řešení, navrhování nových služeb a aktivit v obci/škole, přípravu společenské akce, plánování činností organizace apod.

Popis cílů metody

Metoda má účastníkům umožnit osobní dialog s lidmi, se kterými se obvykle nesetkávají. Její měkká struktura má umožnit otevřít ještě nezformulované názory, osobní tipy a zkušenosti. Cílem metody není za každou cenu dojít k jasným závěrům, cílům nebo plánům. Slouží spíše jako výměna názorů, rozšíření pohledů na téma. Vítána je účast různých profesí a odborností.

Cílová skupina

Účastníkem může být kdokoliv, kdo se přihlásí na danou akci. Kdo má zájem o téma a chuť nejen poslouchat, ale přispět i vlastním názorem a zkušeností. Omezení je pouze v počtu účastníků a prostoru, to si volí sám organizátor.

Postup

1 Úvodem – výběr a představení procesu

Téma, ke kterému chceme zpracovat vizi a náměty, je někdy předurčené (řešíme konkrétní problém, dostaneme nabídku se k něčemu konkrétnímu se žáky vyjádřit), někdy je ale možné ho vybrat se žáky, např. můžeme vybírat jeden projekt, na který se chceme detailněji zaměřit a probrat ho. Na začátku aktivity doporučujeme představit, co je cílem setkání, jak proces bude probíhat, jaké je téma a metoda, kdo je v jakých rolích, jaký máme prostor, čas a případné limity. Pokud je to možné, necháme účastníky doplňovat a komentovat návrhy tak, aby zadání i proces pro ně byl co nejvíce na míru.

Doporučený čas: alespoň 30 minut

2 Motivace – poznání tématu

Ještě než se s účastníky pustíme do přemýšlení, debat, hledání řešení a námětů, je dobré je vtáhnout, uvést do tématu – mnohdy se může stát, že máte skupinu, která má o tématu různé hluboké znalosti, názory. V našem případě samotnému World Café předcházela panelová diskuze, do které byli zapojeni čtyři panelisté s různými zkušenostmi a názory na dané téma (participace a vzdělávání). Těm posléze mohly být položány dotazy. Vhodné je také setkat se přímo s praxí, např. návštěvy škol, diskuze s pedagogy, a nechat prostor na reflexi účastníků (co si odnášejí, co pro ně bylo nového, překvapivého, s jakým názorem nesouhlasili, proč).

Doporučený čas: min. 120 minut, optimálně i více

3 Rozdělení do skupin

V našem případě bylo rozdělení účastníků dané již před plánováním, protože po plánování ještě výstupy zpracovávali do různých forem (video, přednes, básně, komiks, výtvarné umění, volná forma). Účastníci si tedy předem vybrali, s jakou formou, tedy i skupinou, chtějí pracovat. Je možné ale

skupiny rozdělit náhodně, počet účastníků i jednoho kulatého stolu není stanoven, optimum je 5–10.

4 World Café a prezentace tématu, otázek a metody účastníkům

Za podpory hlavního organizátora (koordinuje průběh celého World Café) si mezi sebou u každého stolku účastníci zvolí facilitátora. Pak je jim prezentována první diskusní otázka a stanoven čas, který na zpracování mají. Účastníci jsou vyzváni, aby po balicím (flipchartovém) papíře kreslili a psali vzkazy pro své následovníky (místa u stolků se časem mění), a facilitátor každé skupiny zaznamenává na papír závěry z diskuse.

My jsme také každé skupině zajistili mentora, jehož rolí bylo naslouchat skupině a podpořit ji v druhé půlce procesu při zpracování výstupů. Také jsme nepokládali jednu otázku za druhou, ale naopak jsme každé skupině položili jinou otázku (týkající se daného tématu), flipcharty s otázkami a odpověďmi poté kolovaly mezi všemi skupinami. Otázky je dobré představit účastníkům na začátku procesu a ujistit se, že jim všichni rozumí. Je vhodné otázky i v dostatečném předstihu zkonzultovat, nebo ještě lépe přímo vytvořit s vybranými účastníky – bude jim pak dobře rozumět celá skupina, lépe se s nimi ztotožní. Pokládali jsme tyto otázky/témata, zvolili jsme vždy jednu hlavní otázku doplněnou o otázky podpůrné, abychom se ujistili, že účastníci zadání rozumí:

- **Kdo jsme?** Koho reprezentujeme? Jak chceme, aby byla naše skupina vnímána? Co nás spojuje? Jaké máme dovednosti, znalosti, zkušenosti?
- **Aha moment?** Co bylo pro nás impulsem, abychom začali přemýšlet o udržitelné budoucnosti a pracovat na tom?
- **Jak propojit participaci mladých a vzdělávání?** Jaké změny může přinést mládež, která je aktivní? Jak vypadají absolventi ideálního environmentálního vzdělávání v roce 2040 – co dělají, nedělají, jak se chovají, co cítí, kým se obklopují, co zažívají? ►

- **Na jaké překážky narážíme ve vzdělávání, když chceme být ještě více aktivní / více participovat?** Popište překážky a bariéry, např. prostor, ekonomické, politické, etické, kulturní, sociální, psychologické...
- **Jak se přemostit?** Jaké jsou naše největší potřeby, abychom mohli být ještě více aktivní?
- **Jak udělat první krok?** Navrhněte, jak sami můžete přispět k tomu, aby vzdělávání bylo více participativní a zaměřené na občanskou angažovanost mládeže.
- **Jak chceme, aby naše poselství bylo vnímáno?** Co očekáváme od poselství? Jakým „tónem“ by mělo být prezentováno?

Tyto otázky za nás dávaly dohromady jakýsi příběh. Naším cílem bylo nejen dovést skupinu k vytvoření vize, která má představovat návrhy, jak propojovat participaci a vzdělávání, ale představit i další kontext.

Doba trvání dialogu k jedné otázce je cca 20–45 minut (může být i kratší). Poté jsou účastníci vybidnuti k výměně stolku. Facilitátoři, kteří sedí stále u stejných stolků, seznámí nově příchozí s dosavadními výsledky u svého stanoviště, pak následuje další diskuzní otázka. Účastníci cirkulují po každé otázce. Složení skupin se může měnit. Obvykle bývají 3–4 diskuzní kola. Po poslední otázce, resp. po diskuzi k ní, přepíše každý facilitátor spolu s osazenstvem stolku závěry ke každému dotazu a postupně je prezentuje všem. Soupis závěrů je pak předán organizátorům a zpracováván do výsledné zprávy.

Našeho plánování se účastnilo 120 lidí a prostory byly omezené, zvolili jsme tedy variantu, že mezi stoly budou kolovat flipcharty s otázkami a facilitátoři, nikoliv že se účastníci budou přesouvat od stolku ke stolku. Soupis závěrů potom dělala stejná skupinka, která s danou otázkou začínala, rozsáhlé návrhy formulovali do pěti finálních klíčových bodů/závěrů.

5 Představení klíčových sdělení a hlasování o nich

Protože zadáním pro naši skupinu bylo vytvořit jedno společné poselství, bylo potřebné, aby všichni měli představu o tom, jaké jsou klíčové výstupy každé otázky, a měli možnost je doplnit a shodnout se na nich. Skupiny si své závěry – pět klíčových bodů – navzájem představily, okomentovaly. Po představení závěrů každé otázky měly ostatní skupiny prostor, aby uvnitř prodiskutovaly, jak závěry vnímají, a barevnými „hlasovátkami“ daly najevo, jak se k závěrům staví. Zelená barva znamenala, že se závěry souhlasí, oranžová, že chce něco doplnit, červená, že je tam něco, s čím nesouhlasí. Organizátor po každém představení otázky zkontroloval v publiku barvy hlasovátek a otevřel prostor pro komentáře. V případě konkrétních návrhů na úpravy opět skupiny měly možnost hlasovat, zda s novým ná-

vrhem souhlasí. Pokud by v jiném případě na místě byl menší počet lidí, bylo by možné dát příležitost hlasovat i jednotlivcům.

Doporučený čas: cca 15–20 min na každou otázku/téma

6 Zpracování výstupů poselství do kreativních forem

V tuto chvíli můžeme proces World Café považovat za ukončený. Je dobré, aby účastníci věděli, co se s vizí bude dít, co dále mohou oni sami pro to udělat. V našem případě vzniklo poselství o tom, jak propojovat participaci a vzdělávání v době klimatické krize, které bylo rozděleno do 7 otázek/témat, každá měla 5 klíčových bodů. Zadáním bylo toto poselství představit na Světovém kongresu environmentální výchovy. Prezentovat si přála většina ze 120 účastníků, proto jsme navrhli, aby každá ze 7 otázek/témat byla zpracována jinou formou, která je účastníkům blízká a kterou si každý mohl vybrat: tradiční přednes, vytvoření recyklované básně, divadelní scéna, výtvarné dílo, komiks, video nebo zcela volná forma dle vlastního výběru.

V další části procesu si každá skupina odnesla přidělené téma a jeho klíčové body a hledala způsoby, jak ho vyjádřit vybranou formou. Většina skupin měla svého mentora, který měl s danou formou zkušenosti, a mohl tak účastníky odborně podpořit v přípravě představení. Je-li to možné, je vhodné, aby tyto mentoři byli z řad samotných účastníků, příp. byli zapojeni do první části plánování.

Doporučený čas: cca 180 minut

7 Představení nanečisto

Finální částí byla prezentace přípravených výstupů v daných formách nanečisto – účastníci si navzájem sehráli divadelní scénky, odrecitovali básně, pustili video apod. a opět si mohli doporučovat,

co zachovat a co vylepšit. Takováto generální zkouška také pomohla zkontrolovat časovou dotaci – každá skupina měla pouhých 7 minut na své vystoupení. Následující den se svými výstupy mladí předstoupili před více než 400 diváků. Vhodné je „generálku“ provést v prostorách, kde se skutečné vystoupení bude odehrávat.

Doporučený čas: 90 minut

Zdroje a pomůcky

- stoly dostatečně prostorné pro dané skupiny
- papíry na flipchart
- sady psacích potřeb (pastelky, fixy)
- počítač a projektor, případně promítací plátno
- zvonek, budík apod. pro oznámení přesunu
- post it lepičky

Rozšiřující tipy a doporučení

Dobře promyslete téma a otázky k diskuzi vzhledem k očekávanému složení účastníků (otázky mají být inspirativní, motivující).

Vytvořte pohostinnou atmosféru, která připomíná kavárnu, nebojte se trochu si hrát (výzdoba kavárny, stolů, příjemná klidná hudba apod.).

Podporujte diskuzi a zapojení všech účastníků.

Pokud je to možné, nechte účastníky co nejvíce participovat – na vybrání tématu, otázek, případně formě zpracování. ■

Kateřina Borovinová

V článku je částečně použit popis metody

World Café z:

www.participativnimetody.cz/world-cafe.html

– autor základního textu metody

Martin Nawrath

KLÍČOVÉ NÁVRHY

1) EKOLOGICKÁ VÝCHOVA MÁ BÝT SOUČÁSTÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ, aby ji mohli učit; environmentální výchova se musí stát prioritou.

2) VZDĚLÁVACÍ PŘÍSTUPY ZALOŽENÉ NA SKUTEČNÝCH ZKUŠENOSTECH – vzdělávání má vycházet ze zážitkového učení a neakademického, praktického přístupu, zaměřovat se na rozvoj strategického myšlení.

3) VZÁJEMNÉ PROPOJENÍ A MEZIOBOROVOST JAKO KLÍČOVÉ PRINCIPY KURIKULA – vzdělávání má být interdisciplinární a stavět na mixu rozdílných kulturních kořenů žáků; potřebám životního prostředí se mají věnovat všechny předměty kurikula.

4) ÚČAST MLADÝCH LIDÍ NA ROZHODOVÁNÍ O JEJICH UČENÍ – mladí lidé a další mají spoluutvářet vzdělávací prostředí.

5) DOSTUPNOST ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY PRO VŠECHNY – environmentální výchova má být inkluzivní (např. dostupná ve městech i na venkově, ve veřejném školství) a nabízet smysluplnou perspektivu; je třeba zajistit dostatečné financování a zároveň efektivní využití prostředků.